

บทที่ 4

การส่งเสริมการเกษตรของสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง

4.1 ความเป็นมาของพื้นที่โครงการหลวงอ่างขาง

4.1.1 ประชากรในพื้นที่

เดิมพื้นที่ดอยอ่างขางเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาวเขาหลายกลุ่ม มีม้ง เย้าและมุเซอคำ ซึ่งอยู่จากแนวชายแดนติดต่อกับประเทศสหภาพเมียนมาเพียงไม่กี่กิโลเมตร ประกอบอาชีพทำไร่เลื่อนลอยเพื่อปลูกฝิ่นซึ่งพื้นที่บริเวณนี้สามารถปลูกฝิ่นได้ดี จึงมีการตั้งหมู่บ้านกันหนาแน่น ขณะเดียวกันบริเวณแนวชายแดนก็เป็นที่ตั้งถิ่นฐานของกลุ่มจีนฮ่อ ซึ่งเป็นกองกำลังทหารจีนคณะชาติ (ทจช.) ของกองพล 93 ที่เข้าสู่ประเทศไทยภายหลังคอมมิวนิสต์เข้าครอบครองจีนแผ่นดินใหญ่ ในปี พ.ศ.2492 ต่อมาก็เกิดการต่อสู้ครั้งใหญ่ระหว่างทหารเมียนมา ไทยใหญ่และกองกำลังจีนติดอาวุธ ทำให้กลุ่มจีนฮ่อติดอาวุธถอยร่นเข้ามาตั้งหมู่บ้านในพื้นที่ดอยอ่างขางที่หมู่บ้านหลวง การสู้รบดังกล่าวยังส่งผลให้กลุ่มชาวเขาที่อาศัยทำกินอยู่บริเวณดังกล่าว ต้องอพยพลงจากดอยอ่างขาง ภายหลังมีเพียงกลุ่มมุเซอคำเท่านั้นที่กลับมาอาศัยทำกินที่เดิมที่หมู่บ้านขอบด้งและป่าคา (ม.ร.ว.ธีระเดช, 2531)

ต่อมาในปี พ.ศ.2527 กลุ่มปะหล่องประมาณ 2,000 คนจึงอพยพมาจากดอยลาย เขตเชียงราย ประเทศสหภาพเมียนมาเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่หมู่บ้านนอแลบริเวณแนวชายแดนดอยอ่างขาง เนื่องจากการต่อสู้ระหว่างทหารเมียนมาและกองกำลังชนกลุ่มน้อยในประเทศสหภาพเมียนมา (รัตนพร, 2546)

ปัจจุบันมีประชากรที่อาศัยทำกินในบริเวณพื้นที่ดอยอ่างขางที่สำคัญ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มปะหล่องที่หมู่บ้านนอแล (ตั้งอยู่นอกเขตพื้นที่โครงการหลวงอ่างขาง) กลุ่มมุเซอคำที่หมู่บ้านขอบด้งและหมู่บ้านป่าคา (ตั้งอยู่นอกเขตพื้นที่โครงการหลวงอ่างขาง) และกลุ่มจีนฮ่อที่หมู่บ้านหลวง หมู่บ้านคุ้มและหมู่บ้านป่าคา

กลุ่มปะหล่องนั้นเป็นกลุ่มที่อพยพเข้ามาใหม่ ส่วนกลุ่มมุเซอคำนั้น เดิมอพยพโยกย้ายมาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนใหม่บริเวณดอยอ่างขางที่หมู่บ้านคุ้ม เนื่องจากโรคระบาด ต่อมาเมื่อเกิดสถานการณ์ความไม่สงบตามแนวชายแดนจากการสู้รบระหว่างกองกำลังของกลุ่มจีนฮ่อ ไทยใหญ่และพม่า จึงอพยพออกไปตั้งถิ่นฐานใหม่ เมื่อเกิดการแย่งชิงอำนาจการปกครองขึ้นในหมู่บ้านจึงแตกออกเป็น 3 กลุ่มแยกย้ายกันไปตั้งถิ่นฐานใหม่อีกครั้ง กลุ่มแรกตั้งที่หมู่บ้านป่าคา กลุ่มที่สองแยกไปตั้งที่หมู่บ้านหนองเต่า กลุ่มสุดท้ายมาตั้งอยู่ที่บ้านขอบด้งในปัจจุบัน และเมื่อมาตั้งบ้านเรือนที่หมู่บ้านขอบด้งแล้ว ก็เริ่มหันมาปลูกฝิ่นเป็นอาชีพเช่นเดิมนอกเหนือจากการปลูก

ข้าวไร่และเลี้ยงสัตว์ มีการถางป่าเพื่อปลูกฝิ่นปีละหลายร้อยไร่ ทำให้ป่าบริเวณนี้ถูกทำลายไปเป็นจำนวนมาก (สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง, แหล่งที่มา : <http://www.angkhang.com>, 2548)

สำหรับกลุ่มจีนฮั่นนั้น เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญในอดีตเนื่องจากเป็นผู้อพยพอดีตทหารจีนคณะชาติ (ทจช.) ซึ่งในปี พ.ศ.2515 กองอำนาจการพัฒนาสังคมและอาชีพผู้อพยพ (บก.04) กองบัญชาการทหารสูงสุดได้กำหนดพื้นที่อยู่อาศัยให้กับผู้อพยพอดีตทหารจีนคณะชาติ

ต่อมาในปี พ.ศ.2520 กองกำลังตำรวจตระเวนชายแดนเขต 5 ได้ส่งเจ้าหน้าที่มาควบคุมดูแล และเปิดการสอนภาษาไทย ชื่อโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ่ารุงที่ 111 ซึ่งต่อมาได้ทำการมอบโอนทั้งหมู่บ้านและโรงเรียน ให้มาอยู่ในความควบคุมดูแลของกองอำนาจการพัฒนาสังคมและอาชีพผู้อพยพ (บก.04) สังกัดกองบัญชาการทหารสูงสุด ในปีเดียวกันนั้นเองก็ได้เปลี่ยนชื่อเป็นหมู่บ้านหลวง และเมื่อ บก.04 ได้เข้าควบคุมพื้นที่หมู่บ้านหลวงแล้ว ก็ดำเนินงานพัฒนาสังคมโดยจัดตั้งโรงเรียนขึ้น 2 แห่ง สำหรับสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา 1-4 (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2525)

ส่วนด้านศาสนา บก.04 ได้จัดตั้งสำนักสงฆ์ขึ้นในพื้นที่ ทั้งนี้การนับถือศาสนาอื่นและการสร้างศาสนสถาน เช่น มัสยิดหรือโบสถ์ เกิดขึ้นพร้อมกับความเจริญของหมู่บ้านโดยมีองค์กรศาสนาทั้งต่างประเทศและในประเทศให้การสนับสนุน (กาญจนะ, 2546)

ในปี พ.ศ.2520 สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) สำรวจพื้นที่ปลูกฝิ่นและสภาพความเป็นอยู่ของประชากรบริเวณพื้นที่ดอยอ่างขาง โดยกำหนดให้หมู่บ้านหลวงเป็นหมู่บ้านหลัก และหมู่บ้านขอบดั่งซึ่งเป็นกลุ่มมุเซอดำเป็นหมู่บ้านบริวาร พบว่ามีการปลูกฝิ่นเฉพาะหมู่บ้านขอบดั่งเท่านั้น ส่วนหมู่บ้านหลวงเปลี่ยนไปปลูกพืชเศรษฐกิจอื่น เช่น มันฝรั่ง โดยระยะแรกได้รับความช่วยเหลือจากสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดซึ่งรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรโดยตรง (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2522)

ต่อมาปี พ.ศ.2542 กองบัญชาการทหารสูงสุดจึงได้มอบโอนหมู่บ้านหลวงให้เป็นหมู่บ้านหลักในการปกครองของกระทรวงมหาดไทย ขึ้นตรงกับองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฮ่องสอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีหมู่บ้านคุ่ม บ้านปางม้า เป็นบ้านบริวาร ราษฎรประกอบด้วยชาวจีน ไทยใหญ่ มุเซอ และลีซอ (อ้างแล้วใน สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง)

4.1.2 การพัฒนาและส่งเสริมการเกษตร

ในอดีตชาวเขาตัดไม้ทำลายป่าทำไร่เลื่อนลอย เพื่อปลูกข้าวไร่และฝิ่นเป็นหลัก ข้าวไร่ที่ปลูกไว้กิน ส่วนฝิ่นปลูกเพื่อเป็นยารักษาโรคและขายเป็นรายได้หลัก ซึ่งฝิ่นเป็นพืชที่ขึ้นได้ดีในสภาพที่สูงทางภาคเหนือของประเทศไทย เนื่องจากมีความทนทานต่อความแห้งแล้งและความหนาวเย็นได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ชาวเขาจึงนิยมปลูกกัน ทั้งยังสามารถเก็บไว้ได้นานโดยไม่เสียจึงเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะเป็นผลิตภัณฑ์เกษตรในถิ่นทุรกันดารที่ห่างไกลทางคมนาคม

ในปี พ.ศ. 2502 รัฐบาลในสมัยนั้นมีคำสั่งปราบยาเสพติดอย่างจริงจังโดยเฉพาะฝิ่นซึ่งเป็นพืชยาเสพติดที่ร้ายแรง การหยุดยั้งปัญหาการปลูกฝิ่นเป็นปัญหาที่ละเอียดอ่อนซึ่งจะต้องทำให้ชาวเขามีรายได้ขึ้นการปลูกฝิ่น และยังรวมไปถึงปัญหาการทำลายป่าด้วยการทำไร่เลื่อนลอยด้วย การปลูกไม้ผลจึงนับว่าจะช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวได้ แต่ในขณะนั้น (ช่วงปี พ.ศ. 2502 -2508) ทางรัฐบาลยังไม่มีวิธีการที่จะปลูกพืชอื่นทดแทนการปลูกฝิ่น ซึ่งได้กลายเป็นปัญหาที่สำคัญต่อสังคมโลกในเวลาต่อมา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเล็งเห็นถึงปัญหาจึงทรงมีพระราชดำริให้หาพืชอื่นที่ขายได้ราคาดีกว่า และมีความเหมาะสมที่จะปลูกในที่สูงมาส่งเสริมให้ชาวเขาปลูกทดแทนฝิ่น จากนั้นจึงโปรดเกล้าฯ จัดตั้งโครงการพระบรมราชานุเคราะห์ชาวเขาขึ้นในปี พ.ศ. 2512 เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการ ดังนี้

1. เพื่อป้องกันการทำลายป่าต้นน้ำและส่งเสริมการปลูกป่าทดแทน
 2. เพื่อให้ชาวเขาเลิกโยกย้ายที่ทำกินทำลายป่าเพื่อปลูกฝิ่น และอยู่เป็นหลักแหล่ง โดยจัดหาพันธุ์พืชที่ทดลองแล้วว่า สามารถปลูกได้ในสภาพภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศอันเป็นที่อยู่ของชาวเขา รวมถึงเป็นพืชที่สามารถทำรายได้สูงมากกว่าฝิ่น
 3. เพื่อฝึกอบรมชาวเขาให้เข้าใจหลักวิชาการเกษตรที่สูง รวมทั้งการเลี้ยงสัตว์
 4. เพื่อทดลองวิจัยพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ สามารถขยายพันธุ์ให้แก่ราษฎรเพื่อนำไปปลูกและเลี้ยงเพิ่มพูนรายได้ โดยทำการศึกษาในด้านการขนส่งและภาวะของตลาดด้วย
 5. เพื่อส่งเสริมด้านการศึกษา อนามัยและการวางแผนครอบครัวแก่ชาวเขา
- ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นโครงการหลวงพัฒนาชาวเขา, โครงการหลวงภาคเหนือ, โครงการหลวง และสุดท้ายที่สุดได้จดทะเบียนเป็นมูลนิธิโครงการหลวงในปี พ.ศ. 2535

สำหรับพื้นที่โครงการหลวงอ่าวชาวนั้น การดำเนินงานที่สำคัญที่สุดของโครงการในระยะเริ่มแรก คือ งานวิจัย โดยได้รับความร่วมมือจากคณะทำงานเป็นอาสาสมัคร ประกอบด้วย คณาจารย์ ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่จากหน่วยราชการต่างๆ เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กรมป่าไม้ กรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร เป็นต้น

ระยะแรกของโครงการนั้น เป็นการปฏิบัติงานร่วมไปกับโครงการศึกษาของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จากนั้นในปี พ.ศ.2512 จึงดำเนินการเลือกพื้นที่สำหรับวิจัยหรือส่งเสริม ซึ่งคณะทำงานได้ตัดสินใจเลือกพื้นที่บริเวณดอยอ่างขางเป็นสถานีวิจัยแห่งแรกของโครงการ และได้รับพระราชทานชื่อเวลาต่อมาว่า สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภายในประเทศและความช่วยเหลือจากต่างประเทศที่สำคัญ ดังนี้ (บริษัท ดอยคำผลิตภัณฑ์อาหาร จำกัด, แหล่งที่มา : <http://www.doikham.com>, 2548)

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (โครงการเกษตรที่สูง) ได้ให้ความสำคัญแก่งานเกษตรที่สูงมา ตั้งแต่ปี พ.ศ.2506 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของงานวิจัยบนที่สูงของประเทศไทย และก่อให้เกิดงานวิจัยเกี่ยวกับการเกษตรบนที่สูงโดยตรงขึ้นในเวลาต่อมา มีจุดประสงค์ที่สำคัญเพื่อศึกษาหาวิธีการต่างๆที่จะหยุดยั้งการทำไร่เลื่อนลอยและการโค่นทำลายป่าของพวกชาวเขา โดยมีความคิดเห็นว่า การที่จะช่วยให้ชาวเขาอยู่กับที่ไม่เคลื่อนย้ายและทำไร่เลื่อนลอยนั้น จึงควรเปลี่ยนจากการปลูกพืชไร่เป็นไม้ผล แต่อย่างไรก็ตาม ในขณะนั้นยังไม่มีกรวิจัยเรื่องการทำการเกษตรในสภาพที่สูงหรือสภาพภูเขาในประเทศไทยมาก่อนเลย การปลูกไม้ผลเป็นไม้ยืนต้น นอกจากให้ผลเป็นรายได้แก่เกษตรกรชาวเขาแล้ว ยังสามารถทำหน้าที่ทดแทนป่าไม้ในแง่ของการอนุรักษ์ได้ด้วย แต่ไม้ผลส่วนใหญ่จะต้องใช้เวลาปลูกหลายปีจึงจะได้ผลผลิต ดังนั้น งานทดลองเรื่องการทำสวนผลไม้จึงครอบคลุมไปถึงพืชอายุสั้นอื่นที่จะทำให้เกิดรายได้โดยเร็วด้วย ซึ่งรายได้นี้จะทำให้เกษตรกรชาวเขาสามารถอยู่ได้ในระหว่างที่รอการให้ผลของสวนผลไม้ ด้วยเหตุนี้โครงการวิจัยเรื่องไม้ผลบนที่สูงจึงได้ขยายงานออกไปยังพืชอื่นๆอีกหลายชนิด รวมทั้งการศึกษาวิจัยเรื่องดิน เรื่องน้ำ เรื่องสิ่งแวดล้อม เรื่องศัตรูพืช ฯลฯ อันเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรที่สูง ส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงเกษตรของสหรัฐอเมริกา (ARS-USDA) และจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ร่วมกับงบประมาณส่วนพระองค์ของโครงการหลวงทั้งด้านงบประมาณและเครื่องมือ ทำให้สามารถขยายโครงการวิจัยออกไปและหลากหลายมากขึ้น โครงการวิจัยในเรื่องต่างๆเหล่านี้ อยู่ในช่วงปี พ.ศ.2512-2536

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ให้ช่วยเหลือแนะนำและจัดอบรมความรู้ด้านการเกษตรแก่ชาวเขากลุ่มต่างๆ ทั้งนี้สำหรับโครงการวิจัยของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่ได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงเกษตรของประเทศสหรัฐอเมริกา (ARS - USDA) โดยในช่วงแรกนั้น (พ.ศ. 2516) มีอยู่ 3 โครงการ คือ

1. โครงการศึกษาวิจัยการปลูกไม้ดอกเมืองหนาวบนที่สูง โดยภาควิชาพืชสวนของคณะเกษตรศาสตร์ ซึ่งได้นำไม้ดอกเมืองหนาวหลายชนิดมาทดลองปลูกบนพื้นที่สูง เมื่อครบกำหนดระยะวิจัย 3 ปีแล้ว ทางกระทรวงเกษตรของประเทศสหรัฐอเมริกา (ARS-USDA) จึงได้ให้เงินสนับสนุนโครงการวิจัยนี้ต่อไปอีก 3 ปี

2. โครงการศึกษาวิจัยการปลูกพืชตระกูลถั่วบนที่สูง โดยภาควิชาพืชไร่ของคณะเกษตรศาสตร์ เพื่อทดสอบหาพืชตระกูลถั่วและระบบการปลูกพืชหมุนเวียนบนพื้นที่สูง

3. โครงการศึกษาวิจัยการปลูกพืชตระกูลส้มบนที่สูง โดยภาควิชาพืชสวนของคณะเกษตรศาสตร์ เพื่อวิจัยหาสัมพันธู์ที่เหมาะสมกับสภาพฟ้าอากาศบนพื้นที่สูง

คณะเกษตรศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้เริ่มเข้ามาช่วยโครงการในด้านการวิจัยตั้งแต่ปี พ.ศ.2516 และได้วิจัยอย่างต่อเนื่องไปด้วยงบการวิจัยที่ได้จากแหล่งต่างๆ รวมทั้งสิ้น 24 โครงการ

กรมชลประทาน ได้มอบหมายให้หน่วยงานชลประทาน ได้แก่ สำนักงานชลประทานที่ 1 และสำนักงานชลประทานที่ 2 เข้ามาสนับสนุนการดำเนินงานของโครงการและได้ก่อสร้างฝายและอ่างเก็บน้ำสำหรับสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง เพื่อบรรเทาปัญหาการขาดแคลนน้ำสำหรับการเพาะปลูกที่ทำให้การดำเนินงานวิจัยต่างๆ ต้องหยุดชะงักลง โดยได้เข้าไปสำรวจพื้นที่และวางแผนการดำเนินงานในปี พ.ศ.2517 และมีโครงการเสริมเพิ่มขึ้นในเวลาต่อมาซึ่งเป็นประโยชน์ต่อโครงการและชาวไทยภูเขาในพื้นที่เป็นอย่างมาก โดยการสนับสนุนการพัฒนาแหล่งน้ำจากโครงการชลประทานเชียงใหม่ ซึ่งเป็นการพัฒนาระบบชลประทานขนาดเล็ก โดยเน้นการจัดหาน้ำ จัดทำเหมืองฝาย ระบบส่งน้ำ ระบบท่อจ่ายน้ำ บ่อพักน้ำ สระเก็บน้ำคลองชักน้ำและระบบสูบน้ำต่างๆในพื้นที่โครงการ ตลอดจนการปรับปรุงบำรุงรักษาระบบชลประทาน โดยเริ่มพัฒนาแหล่งน้ำตั้งแต่ พ.ศ.2520 เป็นต้นมา

กรมวิชาการเกษตร ได้อาสาปฏิบัติงานวิจัยกับโครงการหลวง โดยเริ่มตั้งแต่การสำรวจพื้นที่ปลูกฝิ่นและงานวิจัยที่สำคัญอื่นๆ ได้แก่ งานวิจัยธัญพืชเมืองหนาว เช่น ข้าวสาลี ข้าวบาร์เลย์ รวมทั้งข้าวไร่บนที่สูง เป็นต้น โดยใช้เงินงบประมาณจากกระทรวงเกษตรของประเทศสหรัฐอเมริกา (ARS-USDA) และโครงการหลวง

กรมพัฒนาที่ดิน ความเป็นอยู่ของชาวเขาที่อยู่พื้นที่สูงบนภูเขาอาศัยการเพาะปลูก เป็นแนวทางในการดำรงชีวิต จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งของรัฐที่จะต้องควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินของชาวเขา และให้ความช่วยเหลือชาวเขาด้านการเกษตรกรรมบนภูเขาให้ถูกต้องตามหลักวิชาให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อชาวเขาจะได้ทำการเกษตรเป็นหลักแหล่ง ไม่เคลื่อนย้ายทำลายป่าต่อไป กรมพัฒนาที่ดิน เป็นหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบการใช้ประโยชน์ที่ดิน การอนุรักษ์ดินและการพัฒนาที่ดินในรูปแบบต่างๆ สำหรับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชาวเขา ได้แก่

1. ดำเนินการสำรวจดิน จำแนกสมรรถนะที่ดิน ศึกษาเศรษฐกิจการใช้ที่ดิน เพื่อวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินภูเขาของประเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อพื้นที่สูงและประเทศโดยรวม

2. ดำเนินการอนุรักษ์ดินและน้ำ รวมถึงพัฒนาแหล่งน้ำซึ่งเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งดำเนินการในพื้นที่สูงเพื่อยับยั้งการทำลายป่าและส่งเสริมการใช้น้ำที่ถูกต้อง ทั้งนี้ การอนุรักษ์จะช่วยรักษาระดับความอุดมสมบูรณ์ของที่ดินและป้องกันการพังทลายของดินด้วย

3. ดำเนินการศึกษาค้นคว้าวิธีการบำรุงรักษาดินและที่ดินบนที่สูง ให้ได้ผลผลิตสูงสุดด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม

4. ให้การศึกษาและฝึกอบรมแก่ชาวเขาเพื่อให้รู้และเข้าใจวิธีการอนุรักษ์ดินและน้ำ รวมถึงมาตรการต่างๆในการบำรุงดินบนพื้นที่สูง

5. จัดหานักวิชาการเข้าร่วมปฏิบัติการในพื้นที่ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของโครงการหลวง

กรมป่าไม้ (โครงการหลวงพัฒนาต้นน้ำ) ช่วงระยะเริ่มแรกของโครงการ ทางกรมป่าไม้ได้ดำเนินงานทดลอง เกี่ยวกับการปลูกไม้โตเร็ว และนัท ซึ่งเป็นไม้ผลยืนต้นโดยเฉพาะ ทั้งนี้ เป็นดำเนินงานตามโครงการหลวงพัฒนาต้นน้ำ ต่อมาเมื่อมีหน่วยงานขึ้นมารองรับแล้ว จึงดำเนินงานด้วยตนเองต่อมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเดิมโครงการหลวงพัฒนาชาวเขา (โครงการหลวงในขณะนั้น) ได้ขอความร่วมมือจากกรมป่าไม้เพื่อฟื้นฟูแหล่งต้นน้ำในปี พ.ศ.2517 ในโครงการปลูกป่าปรับปรุงต้นน้ำ 2 แห่ง ได้แก่ ดอยสามหมื่น (โครงการหลวงพัฒนาต้นน้ำ หน่วยที่ 9 ห้วยน้ำรู) และดอยอ่างขาง (โครงการหลวงพัฒนาต้นน้ำ หน่วยที่ 10 แม่เมาะ ต่อมาจึงจัดตั้งหน่วยที่ 11 แม่สูน) โดยมีหน้าที่ที่สำคัญและมีส่วนช่วยพัฒนาพื้นที่ คือ การสร้างถนนติดต่อระหว่างหมู่บ้านและจัดทำระบบชลประทาน รวมถึงก่อสร้างอาคารบ้านพักและสถานที่ทำการต่างๆ (วารภรณ์, 2527)

ตำรวจตระเวนชายแดน เป็นหน่วยงานแรกที่ทำงานใกล้ชิดกับชาวเขา มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ รักษาความมั่นคงตามแนวชายแดน โดยบรรเทาความขาดแคลนของประชากรในพื้นที่ด้วยการแจกจ่ายสิ่งของจำเป็นต่อการยังชีพ จัดการรักษาพยาบาล และเริ่มให้การศึกษาและพัฒนาเกษตร ตั้งแต่ปี พ.ศ.2507 โดยเฉพาะการส่งเสริมให้ชาวเขาปลูกมันฝรั่งพันธุ์ Donata ต่อจึงเปลี่ยนเป็นพันธุ์ Spunta ซึ่งหัวใหญ่ให้ผลผลิตสูงโดยหน่วยงานสหประชาชาตินำมาส่งเสริมให้ปลูกภายหลังปี พ.ศ.2512 (เบญจพรหม และคนอื่นๆ, 2544) ทั้งนี้โครงการพัฒนาของ ตำรวจตระเวนชายแดนได้รับพระราชทานการสนับสนุนจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำให้สามารถขยายกิจกรรมการพัฒนาออกไปอย่างกว้างขวางครอบคลุมถึงการฝึกอาชีพ การขนส่งและการค้า รวมถึงการตลาด (รัตนพร, 2546) ทั้งนี้ยังให้ความร่วมมือโดยช่วยเหลือพื้นที่และให้การอารักขาเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานต่าง ๆ กับโครงการหลวง

สำหรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศที่สำคัญ ดังนี้

ประเทศไต้หวัน ในปี พ.ศ.2514 รัฐบาลไต้หวันส่งไม้ผลหลายชนิดมาให้โครงการทดลองปลูก และได้แจกจ่ายไปยังหมู่บ้านต่างๆ นอกจากนี้ยังส่งพันธุ์พืชต่างๆ รวมถึงผู้เชี่ยวชาญมาทำงานในเมืองไทย เพื่อที่จะพัฒนาถ่ายทอดเทคนิคและประสบการณ์การพัฒนาการเกษตรบนพื้นที่สูงและพัฒนาความเป็นอยู่ของชาวเขาด้วย

ในปี พ.ศ.2515 รัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีน เสนอความช่วยเหลือให้กับโครงการหลวง โดยมอบหมายให้มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นผู้ประสานงานโครงการความช่วยเหลือ มีช่วงเวลา 4 ปี คือ ปี พ.ศ.2516-2520 โดยแบ่งแผนงานออกเป็น 3 ระยะ คือ การขยายพันธุ์ (propagation), การสาธิต (demonstration), การส่งเสริม (extension) ในระยะเริ่มแรก การขยายพันธุ์ได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญไต้หวันที่ส่งมาและช่วยเหลือในด้านพันธุ์พืช เครื่องมือทางการเกษตรและให้คำปรึกษาในการจัดตั้งสถานีทดลอง โดยจัดตั้งสวนสาธิตและแปลงรวบรวมพันธุ์ไม้ที่ได้รับความช่วยเหลือขึ้นที่พื้นที่ดอยอ่างขาง รวมถึงทำระบบจัดหาน้ำและสร้างบ้านพักเจ้าหน้าที่

ต่อมาในปี พ.ศ.2520 ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ให้ความช่วยเหลือแก่โครงการหลวงต่อไปอีกเป็นระยะที่ 2 มีช่วงเวลา 4 ปี คือ ปี พ.ศ.2520-2524 โดยรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนได้จัดสรรงบประมาณก่อสร้างสโมสรจำนวน 1 หลังที่สถานีเกษตรหลวงอ่างขางเพื่อเป็นสถานที่รับรองแขกผู้ไปเยือนและสถานที่พักผ่อนของเจ้าหน้าที่สถานี ได้ทำพิธีน้อมเกล้าฯถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในปี พ.ศ. 2523

ก่อนที่โครงการระยะที่ 2 รัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนก็ได้ให้การสนับสนุนโครงการต่อไปอีกโดยอนุมัติให้ความช่วยเหลือต่อไปอีกเป็นระยะที่ 3 (พ.ศ.2524-2528) ในระยะนี้มีโครงการใหม่เกิดขึ้น คือ โครงการผัก โครงการป่าไม้ โครงการพัฒนาหมู่บ้าน โดยยังคงให้การสนับสนุนและช่วยเหลือด้านงบประมาณและส่งผู้เชี่ยวชาญของแต่ละโครงการมาให้คำแนะนำ

ต่อมาในปี พ.ศ.2527 ผู้แทนรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนได้เข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง และพิจารณาให้ความช่วยเหลือโครงการในระยะที่ 4 ต่อไปอีกจนกระทั่งปัจจุบัน

ประเทศสหรัฐอเมริกา สำหรับความร่วมมือช่วยเหลือนั้น ในปี พ.ศ.2516 เป็นปีแรกที่โครงการได้รับความร่วมมือจากกระทรวงเกษตรของประเทศสหรัฐอเมริกา (ARS-USDA, Agricultural Research Service - US. Department of Agriculture) เพื่อสนับสนุนการวิจัยทางการเกษตรในเรื่องต่างๆ และนำผลการวิจัยไปส่งเสริมให้ชาวเขาปฏิบัติเพื่อที่จะได้มีอาชีพทางการเกษตรอย่างอื่นที่ไม่ใช่ฝิ่น และในกรณีนี้ทางโครงการหลวงก็ได้ตั้งคณะกรรมการประกอบด้วยตัวแทนจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อพิจารณาโครงการวิจัยที่มีนักวิจัยจากหน่วยงานราชการต่างๆ

เสนอเข้ามา โดยเรียกที่ประชุมดังกล่าวว่า การประชุม HARCC (Highland Agricultural Research Coordinating Committee) โครงการวิจัยที่ผ่านการรับรองจากที่ประชุม HARCC เท่านั้นจึงจะได้รับการพิจารณาเงินอุดหนุนการวิจัยระหว่างปี พ.ศ.2516-2529 ได้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนงานวิจัย และส่งเสริมการเกษตรที่สูง รวม 81 โครงการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาวางรากฐานความมั่นคงด้านเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรที่จะทดแทนการขาดรายได้จากการกำจัดฝิ่นของชาวเขา โดยมีหลัก 2 ประการ คือ

1. พัฒนาและตรวจสอบการวิจัย รวมทั้งการขยายผลของข้อเสนอ
2. จัดสรรการเงินตามข้อเสนอ

นอกจากนี้ องค์การสหประชาชาติโดย United Nation Fund for Drug Abuse Control (UNFDAC) ยังให้ความสนใจโครงการหลวง โดยกำหนดแผนการดำเนินงานในระยะแรก 5 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2516-2520 ผ่านโครงการพัฒนาเศรษฐกิจชาวไทยภูเขา ไทย/สหประชาชาติ (Thai/UN Crop Replacement and Community Development Project) โดยมีสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเป็นผู้ประสานงานและรับผิดชอบ มีพื้นที่ปฏิบัติ คือ หมู่บ้านคุ้มและหมู่บ้านบริวาร 5 แห่งในพื้นที่ดอยอ่างขาง อำเภอฝาง (อรัญ, 2521) สำหรับลักษณะการดำเนินงานของโครงการที่สำคัญ ประกอบด้วย (พงษ์ศักดิ์, 2531)

1. สนับสนุนและส่งเสริมงานค้นคว้าวิจัยพืชเมืองหนาวที่เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูกในที่สูง
2. ส่งเสริมการปลูกพืชที่ได้จากการวิจัยและทดลอง
3. ปรับปรุงและส่งเสริมการอนามัยและสาธารณสุข
4. ส่งเสริมการศึกษา

4.2 การดำเนินงานของสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง

สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง เป็นสถานีหลักในการศึกษาวิจัยพืชเขตหนาวของโครงการหลวง โดยเฉพาะไม้ผลเขตหนาวและป่าไม้ นับเป็นสถานีที่ศึกษาวิจัยไม้ผลเขตหนาวที่สำคัญที่สุดของประเทศไทย นอกจากนั้น ยังดำเนินงานด้านการเผยแพร่และฝึกอบรม การผลิตและขยายพันธุ์พืช รวมถึงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้แก่ราษฎร มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ

1. เป็นสถานที่ดำเนินงานวิจัยเกี่ยวกับพืชเขตหนาว ป่าไม้และงานวิจัยการเกษตรที่สูงต่างๆ

2. เป็นสถานที่ฝึกอบรมและเผยแพร่ผลงานให้กับเจ้าหน้าที่ระดับต่างๆ และ
เกษตรกร

3. เป็นสถานที่ผลิตและขยายพันธุ์พืชเพื่อให้การสนับสนุน พร้อมทั้งดำเนินการ
ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพแก่เกษตรกรชาวเขาหมู่บ้านบริเวณรอบๆพื้นที่โครงการ
สำหรับการดำเนินงานในพื้นที่โครงการของสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง สามารถ
กล่าวได้ ดังนี้

1. งานวิจัย
2. งานเผยแพร่และฝึกอบรม
3. งานผลิตและขยายพันธุ์พืช
4. งานส่งเสริมและพัฒนา
5. กิจกรรมพิเศษ

4.2.1 งานวิจัย

การดำเนินงานวิจัยของสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง ประกอบด้วยขั้นตอน คือ

1. การศึกษาความเหมาะสมในการปลูกไม้ผลเขตร้อนชนิดต่างๆ
2. การนำพันธุ์ไม้เขตร้อนจากต่างประเทศและศึกษาการปรับตัวของพันธุ์ไม้
3. การปรับปรุงพันธุ์พืชเพื่อให้ได้ผลผลิตสูงและมีคุณภาพดี
4. การศึกษาด้านเขตกรรมและการขยายพันธุ์พืช

โดยการดำเนินการวิจัยของสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ
งานวิจัยที่ดำเนินงานโดยมูลนิธิโครงการหลวง และงานวิจัยที่ดำเนินงานของส่วนราชการโดยกรม
วิชาการเกษตร ได้แก่

-งานไม้ผลเมืองหนาว ศึกษาทดลองปลูกบ๊วย ท้อ พลัม แอปเปิ้ล สาลี่ พลับ กีวี
นอกจากนี้ยังทดลองปลูกกาแฟพันธุ์อาราบิก้า น้ทพันธุ์ต่างๆ องุ่นและราสเบอร์รี่

-งานไม้ดอกเมืองหนาว ศึกษาทดลองปลูกแกเลดิโอลัส (ทั้งการใช้พันธุ์ด้วยหัวและ
ด้วยดอก) เยอร์บีร่าพันธุ์ยุโรป สแตติส จิบซิฟิลล่า คาร์เนชัน แอลสโตรมีเลีย ลิลี่ ไอร์ริส แดฟโฟดิล
พีรเซีย เป็นต้น

-งานพืชผักเมืองหนาว ศึกษาทดลองผักนอกและในฤดูหนาว เช่น ชุกินี เบบี้แครอท
กระเทียมต้น หอมญี่ปุ่น ผักกาดฝรั่ง แรดดิช เฟนเนล เทอร์นิพเอ็นไดร์ อะติไซค์ เห็ด มันฝรั่ง ถั่วแดง
หลวงและถั่วอื่นๆเพื่อผลิตเป็นพันธุ์

นอกจากนี้ยังวิจัยการปลูกลินิน เพื่อนำเมล็ดไปสกัดน้ำมันและเอาเส้นใยลำต้นไป
ทอผ้าลินินด้วย (มูลนิธิโครงการหลวง, 2539)

4.2.2 งานเผยแพร่และฝึกอบรม

เนื่องจากสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง เป็นแหล่งทางวิชาการการปลูกพืชบนที่สูงที่สำคัญของประเทศ จึงเป็นสถานที่ฝึกอบรมแก่เจ้าหน้าที่และเกษตรกรของมูลนิธิโครงการหลวง ประกอบกับมีผู้สนใจจากองค์กรและสถาบันต่างๆ เข้ามาเยี่ยมชมและศึกษาดูงานเป็นจำนวนมาก มูลนิธิโครงการหลวงจึงได้จัดสร้างอาคารศูนย์ฝึกอบรมการเกษตรที่สูงที่สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การฝึกอบรมและเผยแพร่งานของโครงการหลวงในด้านต่างๆ ให้แก่เกษตรกรและเจ้าหน้าที่ของโครงการหลวง ส่วนราชการผู้สนใจและแก่ประเทศเพื่อนบ้าน โดยได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากรัฐบาลได้ทุกวัน ซึ่งได้มีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ.2540

4.2.3 งานผลิตและขยายพันธุ์พืช

สถานีเกษตรหลวงอ่างขางได้ส่งผลผลิตพืชที่ทำการศึกษาวิจัยในแปลงให้ฝ่ายตลาดของโครงการหลวง รวมทั้งขยายพันธุ์พืชเพื่อสนับสนุนงานวิจัยและงานส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้แก่ศูนย์พัฒนาแห่งต่างๆ ด้วย ได้แก่

- ไม้ผล เช่น บัวย สาลี่ พืช พลับ พลัม กีวีฟรุต ราสพ์เบอร์รี่และสตอเบอรี่

- ไม้ดอกไม้ประดับกว่า 50 ชนิด เช่น กุหลาบสายพันธุ์ต่างๆ บีโกเนีย อาซาเลีย ผัก และสมุนไพรทั้งในและนอกฤดูกาล

- พืชผักและสมุนไพร

- พืชไร่ ผลิตเมล็ดพันธุ์ธัญพืชเมืองหนาว เช่น ข้าวสาลี ข้าวบาร์เลย์และข้าวโอ๊ต

- ไม้โตเร็วทั้งพันธุ์จากต่างประเทศและในท้องถิ่น รวมทั้งไม้ชนิดต่างๆ ที่ใช้รับประทานหน่อและใช้ประโยชน์จากลำต้น

4.2.4 งานส่งเสริมและพัฒนา

เป็นการดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาครอบคลุมด้านต่างๆ แก่เกษตรกรชาวเขาบริเวณโดยรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง มีกลุ่มจีนฮ่อ มูเซอและปะหล่อง โดยมีส่วนราชการต่างๆ เข้าร่วมดำเนินงานในรูปแบบของคณะทำงานศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง ได้แก่

1. การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ได้แก่ ส่งเสริมการปลูกไม้ผลเขตหนาวชนิดต่างๆ และการจัดฝึกอบรมด้านการเกษตรแก่เกษตรกร รวมถึงการส่งเสริมอาชีพนอกการเกษตรกร เช่น ทัศนกรรมพื้นบ้าน การจัดฝึกอบรมการทำเครื่องจักสานไม้ไผ่ การทำตุ๊กตาจากหญ้าอึบแค รวมทั้งดำเนินงานด้านการส่งเสริมสหกรณ์ โครงการเสริมสร้างจิตสำนึกโดยให้ชาวบ้านร่วมกันทำกิจกรรมพัฒนาชุมชน รวมทั้งจัดเตรียมหมู่บ้านเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

สำหรับการปลูกพืชส่งเสริมนั้น ได้พัฒนาเทคนิคการเพาะปลูกแบบอาศัยน้ำฝน ไปสู่การเพาะปลูกแบบชลประทานแล้วในบางพื้นที่ที่มีศักยภาพในการจัดหาน้ำเพื่อการเกษตรได้ ซึ่งการปลูกพืชแบบชลประทานนี้สามารถจัดการการเพาะปลูกให้ผลผลิตมีคุณภาพและผลตอบแทนสูงได้ ทั้งนี้ วิธีการปลูกพืชแต่ละประเภทที่ได้รับการส่งเสริมจากโครงการหลวงอ่างขาง มีดังนี้

ประเภทของพืชส่งเสริม	วิธีการเพาะปลูก
พืชผัก	ปลูกบนพื้นที่ลาดชันหรือพื้นราบ ทั้งแบบน้ำฝนและชลประทาน
ไม้ดอก	ปลูกในโรงเรือน โดยมีการจัดการที่เหมาะสมและดูแลพิเศษ แบบชลประทาน
ไม้ผล	ปลูกตามแนวระดับ โดยมีระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ ทั้งแบบน้ำฝนและชลประทาน

นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนด้านการตลาดแก่เกษตรกร ปัจจุบันหน่วยการตลาดของมูลนิธิโครงการหลวง ตั้งอยู่ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยทำหน้าที่ขายในหลายรูปแบบ คือ การขายส่งแก่ผู้ค้าปลีก ผู้ค้าส่ง ซุปเปอร์มาเก็ตและการแปรรูปโดยโรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูปต่าง ซึ่งปัจจุบันจัดตั้งเป็นบริษัท ดอยคำผลิตภัณฑ์อาหาร จำกัด (สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544)

2. การปรับปรุงปัจจัยพื้นฐาน ได้แก่ งานพัฒนาแหล่งน้ำและระบบส่งน้ำ โดยสภาพทางกายภาพของพื้นที่สูงจะเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร แต่การพัฒนาแหล่งน้ำชลประทานเพื่อนำมาใช้ในการเกษตรมีการลงทุนสูง แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังได้รับการสนับสนุนการพัฒนาแหล่งน้ำจากโครงการชลประทานเชียงใหม่เพื่อใช้ในครัวเรือนและการเกษตร รวมถึงงานปรับปรุงถนนในพื้นที่โครงการให้คงทนและสะดวกต่อการเดินทางและขนส่งผลผลิตในทุกฤดู

3. การพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การวางแผนและกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน การฟื้นฟูระบบนิเวศต้นน้ำ การจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำทั้งวิถีกล เช่น การปลูกตามแนวระดับ และวิถีพืช เช่น การปลูกพืชคลุมดิน นอกจากนี้ยังมีการปลูกป่าตามโครงการป่าชาวบ้านในพระราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สวณงานปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูสภาพพื้นที่นั้นดำเนินการโดยกรมป่าไม้ สวณงานด้านป่าไม้ของสถานีเกษตรหลวงอ่างขางจะเป็นการศึกษาปลูกพันธุ์ไม้ท้องถิ่นและพันธุ์ไม้โตเร็วจากต่างประเทศ ซึ่งเน้นการปลูกป่าสาธิตในพื้นที่รอบๆสถานี ทั้งนี้ พันธุ์ไม้ชนิดใดที่ได้ผล หน่วยอนุรักษ์ต้นน้ำก็จะนำไปปลูกป่าในพื้นที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร

4. การพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมกิจกรรมกลุ่ม ได้แก่ การแนะนำและ

ส่งเสริมการดำเนินงานด้านสหกรณ์ การส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าร่วมเป็นสมาชิกของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร การรณรงค์ให้ความรู้และบำบัดผู้ติดยาเสพติด การให้บริการอำเภอเคลื่อนที่ การสกัดกั้นผลักดันชาวเขาจากนอกประเทศและการโยกย้ายถิ่นที่อยู่ในภายในประเทศ การเข้าร่วมโครงการเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และการดูแลรักษาสิ่งสาธารณูปโภคต่างๆในชุมชน

4.2.5 กิจกรรมพิเศษ

นอกเหนือจากการดำเนินงานข้างต้นแล้ว สถานีเกษตรหลวงอ่างขางยังได้ดำเนินงานกิจกรรมพิเศษต่างๆ ได้แก่

1.การจัดสร้างพระบรมธาตุดอยอ่างขาง โดยสถานีเกษตรหลวงอ่างขางได้ทำพิธีวางศิลาฤกษ์ก่อสร้างพระบรมธาตุดอยอ่างขางและพิธีบรรจุพระบรมสารีริกธาตุเมื่อปี พ.ศ.2533 ปัจจุบันพระบรมธาตุแห่งนี้เป็นปูชนียสถานอันเป็นที่เคารพสักการะแก่ประชาชนในพื้นที่ตลอดจนผู้ที่ไปท่องเที่ยวในพื้นที่ดอยอ่างขางอย่างแพร่หลาย

2.การจัดสร้างศูนย์ศึกษาธรรมชาติอ่างขาง (รีสอร์ทธรรมชาติอ่างขาง) ได้รับการสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้สร้างรีสอร์ทธรรมชาติอ่างขางตามโครงการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกดอยอินทนนท์-อ่างขาง ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ.2538 รวมทั้งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากโครงการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค ในปีงบประมาณ พ.ศ.2540 ด้วยจำนวนหนึ่ง มีวัตถุประสงค์ของการจัดสร้างเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักผ่อนและเที่ยวชมธรรมชาติของพื้นที่ดอยอ่างขาง มีห้องพักจำนวน 76 ห้อง และห้องสำหรับการจัดประชุมสัมมนา (บริษัท ดอยคำผลิตภัณฑ์อาหาร จำกัด, แหล่งที่มา : <http://www.doikhram.com>, 2548)

4.3 การส่งเสริมเกษตรกรที่สูงของโครงการหลวงอ่างช้าง

การพัฒนาพื้นที่ของโครงการหลวงอ่างช้าง ได้รับความร่วมมือและช่วยเหลือในด้านต่างๆ ทั้งจากหน่วยงานภายในประเทศและนอกประเทศ โดยเน้นการวิจัยหาพืชเพื่อทดแทนฝิ่น พร้อมกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อรองรับการปลูกพืชชนิดใหม่และเพิ่มคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ซึ่งการเข้ามาส่งเสริมเกษตรกรของโครงการหลวงอ่างช้างนี้เป็นไปตามแนวทางการพัฒนาเกษตร โดยมีการดำเนินงานสำคัญ ดังนี้

1. *พัฒนาเทคโนโลยีการเกษตร (Technology development)* เป็นการดำเนินงานที่สำคัญ โดยนำผลการวิจัย ทดลองมาสนับสนุนการผลิตทางการเกษตรซึ่งช่วยให้แนวการแก้ไขปัญหาการพัฒนาเกษตรในพื้นที่ โดยมีการวิจัยระบบพืชชนิดใหม่ที่สามารถปลูกทดแทนฝิ่นบนพื้นที่สูง ตลอดจนวิธีการเพาะปลูกพืชที่เหมาะสมต่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ทั้งจากงานวิจัยที่ดำเนินงานโดยมูลนิธิโครงการหลวงและ ที่ดำเนินงานหรือให้การสนับสนุนโดยหน่วยงานอื่น ทั้งในและนอกประเทศดังกล่าวไปแล้วข้างต้น โดยเฉพาะงานวิจัยการปลูกพืชเมืองหนาวต่างๆ รวมถึงเมล็ดพันธุ์พืชเพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรในพื้นที่

2. *พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure development)* เป็นการดำเนินงานที่สำคัญอีกส่วนหนึ่ง โดยการพัฒนาและก่อสร้างเส้นทางถนนให้สามารถเดินทางและขนส่งผลผลิตได้สะดวก โดยหน่วยงานต่างๆ เช่น ตำรวจตระเวนชายแดน กองบัญชาการทหารสูงสุด (บก.04) และโครงการหลวงพัฒนาต้นน้ำ หน่วยที่ 10 (แม่เผอะ) รวมถึงการปรับปรุงถนนในพื้นที่โครงการให้คงทนและสะดวกต่อการเดินทางและขนส่งผลผลิตทุกฤดูในปัจจุบัน

มีการพัฒนาและจัดหาแหล่งน้ำเพื่อใช้ในครัวเรือนและทำการเกษตร โดยกรมชลประทานและกรมพัฒนาที่ดินซึ่งเป็นการพัฒนาระบบชลประทานขนาดเล็ก โดยเน้นการจัดหาน้ำ จัดทำเหมืองฝาย ระบบส่งน้ำ ระบบท่อจ่ายน้ำ บ่อพักน้ำ สระเก็บน้ำคลองชักน้ำและระบบสูบน้ำต่างๆในพื้นที่โครงการ ตลอดจนการปรับปรุงบำรุงรักษาระบบชลประทาน

นอกจากนี้ตลาดท้องถิ่นซึ่งจะมีพ่อค้าขึ้นมารับซื้อถึงที่แล้ว ยังมีการตลาดรองรับผลผลิตโดยสำนักงาน ป.ป.ส. เป็นผู้รับซื้อและหาตลาดในระยะแรก ต่อมาจึงได้รับการสนับสนุนด้านการตลาดและการแปรรูปโดยโครงการหลวงตลอดจนถึงปัจจุบัน